

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”

Електронне видання

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК
З САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
З ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА
УКРАЇНИ**

галузь знань 0304 “Право”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”,
напрям підготовки 6.030401 “Правознавство”

для студентів 1 курсу денних факультетів

**Харків
2013**

Навчально-методичний посібник з самостійної роботи студентів з історії держави і права України (галузь знань 0304 “Право”, освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”, напрям підготовки 6.030401 “Правознавство”) для студентів 1 курсу денних факультетів / уклад.: В. А. Лизогуб, М. М. Шевердін, Д. А. Шигаль. – Х.: Нац. ун-т “Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого”, 2013. – 24 с.

Укладачі: В.А. Лизогуб,
М.М. Шевердін,
Д.А. Шигаль

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою
університету (протокол № 1 від 15.01.2013 р.)*

Теми самостійних робіт з історії держави і права України

1. Перші державні утворення на території сучасної України.
2. Суспільно-політичний лад і право західноукраїнських земель (друга половина XVII – XVIII ст.).
3. Суспільно-політичний лад і право західноукраїнських земель у складі Австрійської імперії (XVIII – перша половина XIX ст.).
4. Суспільно-політичний лад і право в Україні (у складі Російської імперії) у період Першої світової війни.
5. Державний лад і право УСРР у 1918-1920 рр.
6. Держава і право України в період десталінізації (друга половина 1950-х – перша половина 1960-х років).

Тема № 1. Перші державні утворення на території сучасної України

План

1. Держава скіфів.
2. Античні міста-держави.
3. Боспорське царство.

Методичні вказівки

Розглядаючи перше питання даної теми, перш за все, слід з'ясувати специфіку суспільного ладу скіфів та рівень їх господарського життя. Особливу увагу слід приділити процесам розкладу первіснообщинного ладу у скіфів та організації управління скіфським суспільством у вигляді військової демократії. Обов'язково слід розкрити особливості джерел скіфського права та специфіку правового регулювання зобов'язальних, шлюбно-сімейних, кримінальних та інших правовідносин.

Друге питання теми, присвячене античним містам-

державам, потребує дослідження процесів грецької колонізації Північного Причорномор'я, специфіки економічного життя та соціальної структури суспільства в містах-полісах. Крім того, необхідно з'ясувати механізм управління античними містами-державами та рівень їхнього правового розвитку.

Висвітлюючи третє питання, необхідно розглянути процеси становлення і розвитку Боспорського царства, особливості його суспільного та державного устрою. Враховуючи те, що відомостей про Боспорське право збереглося замало, доцільним буде також дати загальну характеристику правовим джерелам, що використовувались у Боспорському царстві.

Список літератури

Бакалець О.А. Історія України з найдавніших часів до початку ХХІ століття. – Л.: Магнолія 2006, 2010. – 573 с.

Бойко О.Д. Історія України: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Видання 3-тє, виправлене, доповнене. – К.: Академвидав, 2005. – 688 с.

Відейко М.Ю. Україна: від Трипілля до Антів. – К.: КВІЦ, 2008. – 280 с.

Гавриленко О.А. Античні держави Північного Причорномор'я: біля витоків вітчизняного права (кінець VII ст. до н. е. – перша половина VI ст. н. е.). – Х.: Парус, 2006. – 352 с.

Гавриленко О.А. Основні риси права скифських ранньодержавних утворень // Часопис Київського університету права. – 2007. – №1. – С.17-22.

Гончарук П.С. Історія України з найдавніших часів до початку ХХ століття. – К.: Центр учебной литературы, 2009. – 528 с.

Залізник Л.Л. Первісна історія України. – К.: Вища шк., 1999. – 263 с.

Історія держави і права України: Підручник. – У 2-х т. / За ред. В.Я. Тація, А.Й. Рогожина, В.Д. Гончаренко. – Том 1. – К.: Концерн „Видавничий Дім „Ін Юре”, 2003. – 656 с.

Мурзин В.Ю. Происхождение скифов. Основные этапы формирования скифского этноса. – К.: Наук. думка, 1990. – 88 с.

Семененко В.И., Радченко Л.А. История Украины с древнейших времен до наших дней. – Х.: Торсинг, 2002. – 480 с.

Смирнов К.Ф. Сарматы и утверждение их политического господства в Скифии. – М.: Наука, 1984. – 184 с.

Чупин Г.Т. Предыстория и история Киевской Руси, Украины и Крыма. – Х.: Литера Нова, 2010. – 720 с.

Контрольні запитання

1. Проаналізуйте механізм військової демократії у скіфів.
2. Розкрийте структуру скіфського суспільства.
3. Назвіть основні етапи становлення скіфської державності.
4. Дайте загальну характеристику скіфського права.
5. Охарактеризуйте соціально-економічний устрій античних міст-держав на території Північного Причорномор'я.
6. Якою була організація державної влади в античних містах-державах?
7. Розкрийте особливості державного устрою Боспорського царства.

Тестові завдання для самоперевірки

1. Якою була форма правління Скіфської держави?
 - А) Конституційна монархія.
 - Б) Аристократична республіка.
 - В) Рабовласницька монархія.
 - Г) Рабовласницька республіка.
2. Назвіть найпоширеніші види покарань у скіфському праві за скоєння злочинів:
 - А) Тюремне ув'язнення, штраф, конфіскація майна.
 - Б) Смертна кара, відсікання правої руки, вигнання.
 - В) Колесування, четвертування, повішання.

3. Вкажіть античні міста-держави, які існували на території Північного Причорномор'я у 6-5 ст. до н.е.:

- А) Харків, Київ, Одеса.
- Б) Вільнюс, Рига, Таллін.
- В) Афіни, Рим, Константинополь.
- Г) Ольвія, Феодосія, Пантикапей.

4. Якою була форма правління в античних містах-державах?

- А) Аристократична республіка.
- Б) Абсолютна монархія.
- В) Станово-представницька монархія.
- Г) Ранньофеодальна монархія.

5. Назвіть вищі органи державної влади в античних містах-державах:

- А) Конгрес, Президент, Верховний суд.
- Б) Народні збори, Буле, Магістратури.
- В) Верховна рада, Президент, Верховний суд.
- Г) Директорія, Рада п'ятисот, Рада старійшин.

6. На чолі Боспорської держави стояв:

- А) Президент.
- Б) Парламент.
- В) Цар.
- Г) Магістратура.

Тема № 2. Суспільно-політичний лад і право західноукраїнських земель (друга половина XVII – XVIII ст.)

План

1. Особливості державного ладу на західноукраїнських землях.
2. Суспільний лад на західноукраїнських землях.
3. Основні риси права.

Методичні вказівки

Вивчення теми слід починати з розгляду тих подій на території західноукраїнських земель, що були пов'язані з національно-визвольною війною українського народу проти Речі Посполитої у 1648-1654 рр. Особливу увагу необхідно приділити тій обставині, що Галичина та Волинь у цей період часу перебували під владою Польщі, Північна Буковина входила до складу Молдавії, Закарпаття – до складу Угорщини. Відповідно державний лад на західноукраїнських землях слід розглядати у безпосередньому зв'язку з державно-правовими інститутами тієї держави, під юрисдикцією якої вони перебували.

Що стосується суспільного ладу на території західноукраїнських земель, то його доцільно розглядати крізь призму основних соціальних верств населення, які склалися на той час та серед яких виділялися феодали, духовенство, селянство та міське населення. Звичайно, слід враховувати особливості суспільного устрою тієї держави, до складу якої входили західноукраїнські землі.

Досліджуючи рівень правового розвитку західноукраїнських земель, перш за все, варто звернутися до польсько-литовських джерел права, що отримали тут свого найширшого розповсюдження. Зокрема, слід згадати Третій Литовський статут 1588 р., а також численні привілеї, постанови та статuti вищих органів державної влади Речі Посполитої. Важливе значення для правового розвитку західноукраїнських земель мало й Магдебурзьке право.

Список літератури:

Історія держави і права України: Підручник. – У 2-х т. / За ред. В.Я. Тація, А.Й. Рогожина, В.Д. Гончаренко. – Том 1. – К.: Концерн „Видавничий Дім „Ін Юре”, 2003. – 656 с.

Історія України: нове бачення: у 2 т. / Під ред. В.А. Смолія. – К.: Україна, 1995. – Т.1. – 350 с.

Кобилецький М. Правовий статус міського населення за магдебурзьким правом // Вісник Львівського Університету. Се-

рія юридична. Вип.49. – Л.: Львів. нац. ун-т ім. І.Франка, 2009. – С.34-40.

Кульчицький В.С., Тищик Б.Й. Історія держави і права України. – К.: Видавничий Дім „Ін Юре”, 2007. – 624 с.

Субтельний О. Україна: історія. – К.: Либідь, 1994. – 736 с.: іл.

Хрестоматія з історії держави і права України: у 2-х т. – Т.1: З найдавніших часів до початку ХХ ст. / За ред. В.Д. Гончаренко. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: Ін Юре, 2000. – 472 с.

Шандра Р.С. Організація сільського самоврядування за волоським правом на західноукраїнських землях у XIII-XVIII ст. // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – №12. – С.141-143.

Шандра Р.С. Правове регулювання сплати податків та зборів населенням сіл волоського права на західноукраїнських землях (XIII – XVIII ст.) // Часопис Київського університету права. – 2008. – №3. – С.71-78.

Шандра Р.С. Суд та судочинство за волоським правом на західноукраїнських землях у XIII-XVIII ст. // Право України. – 2008. – №6. – С.153-159.

Контрольні запитання

1. Вкажіть, які іноземні держави здійснювали найбільший вплив на державно-правовий розвиток західноукраїнських земель у другій половині XVII-першій половині XVIII ст.

2. Яким був державний устрій на західноукраїнських землях у складі Речі Посполитої у досліджуваній період?

3. Проаналізуйте державний устрій Буковини.

4. Назвіть особливості державного ладу на території Закарпаття.

5. Охарактеризуйте суспільний лад на території західноукраїнських земель у другій половині XVII-першій половині XVIII ст.

6. Назвіть основні риси права, що діяло на західноукраїнських землях.

Тестові завдання для самоперевірки

1. На які три воєводства були поділені західноукраїнські землі, що входили до складу Польщі?

- А) Київське, Волинське, Подільське.
- Б) Руське, Белзьке, Волинське.
- В) Харківське, Київське, Одеське.
- Г) Московське, Новгородське, Володимиро-Суздальське.

2. До складу якої держави входила Північна Буковина у другій половині XVII-першій половині XVIII ст.?

- А) До Молдавії.
- Б) До Росії.
- В) До Великого князівства Литовського.
- Г) До Німеччини.

3. До складу якої держави входило Закарпаття у другій половині XVII-першій половині XVIII ст.?

- А) До Росії.
- Б) До Угорщини.
- В) До Польщі.
- Г) До Великого князівства Литовського.

4. Основними верствами населення на західноукраїнських землях у другій половині XVII-першій половині XVIII ст. були:

- А) Бояри, смерди, холопи.
- Б) Буржуазія, пролетаріат, селянство.
- В) Феодали, духовенство, селянство.
- Г) Партійна бюрократія, пролетаріат, селянство.

5. Основними джерелами права, що використовувались на території західноукраїнських земель у другій половині XVII-першій половині XVIII ст. були:

- А) Звичаї, сенатус-консульти, едикти магістратів.
- Б) Руська Правда, церковні статuti Володимира і Ярослава, Візантійське канонічне право.

В) Закони Верховної Ради, постанови Кабінету Міністрів, розпорядження Президента.

Г) Звичаї, Магдебурзьке право, нормативно-правові акти Литви та Польщі.

Тема № 3. Суспільно-політичний лад і право західноукраїнських земель у складі Австрійської імперії (XVIII – перша половина XIX ст.)

План

1. Суспільний лад на західноукраїнських землях у складі Австрійської імперії.

2. Особливості державного ладу на західноукраїнських землях у складі Австрійської імперії.

3. Основні риси права на західноукраїнських землях.

Методичні вказівки

При дослідженні першого питання слід розкрити правове положення всіх верств населення на західноукраїнських землях у складі Австрійської імперії у XVIII – першій половині XIX ст. Слід враховувати, що у розглядуваний період феодалі замишались панівним класом. Основну масу експлуатованих становили селяни, які поділялися на декілька категорій.

При розкритті політичного ладу на західноукраїнських землях у складі Австрійської імперії у XVIII – першій половині XIX ст. основну увагу слід зосередити на органах місцевого управління на даній території. Окрім того, в межах другого питання має бути висвітлено повноваження місцевих судових органів, якими щодо українського селянства переважно виступали поміщики.

При розкритті третього питання щодо основних рис права на західноукраїнських землях у складі Австрійської імперії у XVIII – першій половині XIX ст. слід відзначити кодифікації цивільного законодавства кінця XVIII ст. (Галицький ци-

вільний кодекс 1797 р.) та початку XIX ст. (Австрійський цивільний кодекс 1811 р.) Щодо кримінального та кримінально-процесуального права, то слід відзначити кодекс кримінального та кримінально-процесуального права 1768 р. (так звана „Терезіана”), кримінальні кодекси 1787 р. („Йозефіана”) та 1803 р. („Францишкана”).

Список літератури

Глушенко С. Становлення касації в Україні під владою двох імперій (XVIII-XIX століття) // Юридична Україна. – 2009. – №11-12 (№ 11). – С.156-160.

Гончаренко В. Законодавчі органи Австро-Угорської монархії під час перебування в її складі західноукраїнських земель // Вісник Академії правових наук України. – 2005. – № 4 (43). – Х.: Право, 2005. – С.52-60.

Довгань Г. Правове регулювання відносин промислової власності на західноукраїнських землях у складі Австро-Угорщини з 1772 по 1918 рік // Вісник Львівського Університету. Серія юридична. Вип. 45. – Л.: ЛДУ, 2007. – С.61-68.

Закревський А. До питання про формування австрійських поліцейських органів у Галичині в останній чверті XVIII ст. // Вісник Львівського Університету. Серія юридична. Вип. 50. – Л.: Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2010. – С.59-65.

Історія держави і права України: У 2 т. / За ред. В.Я. Тація, А.Й. Рогожина, В.Д. Гончаренка. – К.: Видавничий дім „Ін Юре”, 2003. – Т.1. – 648 с.

Кондратюк О. Утворення Австро-Угорщини: причини та умови // Вісник Львівського Університету. Серія юридична. Вип. 41. – Л.: ЛДУ, 2005. – С.84-92.

Кондратюк С.В. Розвиток доктрини українського парламентаризму в Галичині у складі Австро-Угорщини // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. Вип. 2. – Л.: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2008. – С.54-62.

Кульчицький В.С. Історія держави і права України: Підручник / Кульчицький В.С., Тищик Б.Й. – К.: Вид. Дім „Ін Юре”, 2007. – 624 с.

Матвеева Т.О. Конституційні закони Західної України у XIX столітті // Теоретичні та практичні проблеми реалізації Конституції України: Тези доп. та наук. повідомл. учасн. всеукр. наук.-практ. конф. (29-30 черв. 2006 р.). – Х.: Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 2006. – С.143-146.

Мацькевич М. Концепції української автономії у складі Австро-Угорської імперії, Польщі та Росії // Юридична Україна. – 2009. – № 3. – С.4-7.

Нелін О.І. До питання успадкування в українських землях у складі Австро-Угорської імперії // Держава і право. Юридичні і політичні науки. Вип.45. – К.: Ін-т держави і права НАН України, 2009. – С.141-146.

Панич Н. Анексія Галичини Австрією та поширення австрійського права на її території // Вісник Львівського Університету. Серія юридична. Вип. 43. – Л.: ЛДУ, 2006. – С.73-77.

Контрольні запитання

1. Розкрийте систему управління західноукраїнським землями у складі Австрійської імперії.
2. Розкрийте судову систему в Галичині у складі Австрійської імперії.
3. Розкрийте структуру та дайте загальну характеристику Австрійського цивільного кодексу 1811 р.
4. Які новації були внесені до кримінального права Австрійської імперії з прийняттям „Йозефіани” 1787 р.?

Тестові завдання для самоперевірки

1. На які адміністративні одиниці поділялася Галичина?
А) області.
Б) штати.
В) циркули (округи).
2. Великі феодали Австрійської імперії називалися:
А) магнати.
Б) шляхтичі.
В) кмети.

3. Правлячою династією в Австрійській імперії були:

- А) Романови.
- Б) Габсбурги.
- В) Гогенцоллерн.

4. Австрійський цивільний кодекс 1811 р. набув чинності:

- А) 1 січня 1811 р.
- Б) 1 січня 1812 р.
- В) 1 вересня 1812 р.

5. Вперше в історії кримінального права Австрії протиправні дії були поділені на кримінальні злочини та адміністративні проступки в кодексі:

- А) Терезіана.
- Б) Йозефіана.
- В) Францишкана.

Тема № 4. Суспільно-політичний лад і право в Україні (у складі Російської імперії) у період Першої світової війни

План

1. Суспільний лад України у період Першої світової війни.
2. Зміни в державному ладі на українських землях у складі Російської імперії у період Першої світової війни.
3. Право України у період Першої світової війни.

Методичні вказівки

При розгляді першого питання треба зазначити, що в період Першої світової війни суспільний лад в Україні був майже подібним суспільному ладу, що склався на початку ХХ ст. В той же час слід відмітити наслідки аграрної реформи, проведеної головою російського уряду П. Столипіним. Доцільно також розглянути правове положення населення на українських землях у розглядуваний період.

При розкритті другого питання необхідно виходити з того, що війна викликала появу нових державних органів, зокрема особливого значення набули особливі наради, створені на підставі Положення від 17 серпня 1915 р. Також, треба зазначити, що на більшій території України було оголошено воєнний стан, що спричинило зміну в організації управління в губерніях.

При розгляді третього питання основну увагу слід приділити законодавству, що приймалося у зв'язку з воєнними діями, зокрема, Тимчасовому положенню про воєнну цензуру та змінам і доповненням до Військового статуту про покарання. Певні зміни були також внесені до фабричного законодавства, що також підлягає висвітленню.

Список літератури

Гончаренко В.Д. Право України під час її перебування у складі Російської імперії // Правова система України: історія, стан та перспективи: У 5 т. Т. 1. Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України. – Х.: Право, 2008. – С.304-372.

Головко О. Апарат управління фінансами Російської імперії на українських землях у роки Першої світової війни // Право України. – 2005. – № 3. – С.129-131.

Грушевський М.С. Новий період історії України: За роки від 1914 до 1919. – К.: Либідь, 1992. – 46 с.

Історія держави і права України: У 2 т. / За ред. В.Я. Тація, А.Й. Рогожина, В.Д. Гончаренка. – К.: Видавничий дім „Ін Юре”, 2003. – Т.1. – 656 с.

Козаченко А. Земське самоврядування на Полтавщині у період Першої світової війни // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 2. – С.110-113.

Коляда І.А. Правові аспекти благодійної діяльності української інтелігенції у роки Першої світової війни // Юридичні читання молодих вчених: Зб. матеріалів всеукр. наук. конф., 23-24 квіт. – К.: НПУ ім. Драгоманова, 2004. – С.360-363.

Лепісевич П.М. Політико-правові погляди українських політичних сил напередодні Першої світової війни // Науковий

вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. Вип.3. – Л.: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2007. – С.14-24.

Реєнт О. Перша світова війна й українське питання // Україна в революційних процесах перших десятиліть ХХ століття: Міжнар. наук.-теорет. конф. 20-21 лист. 2007 р. – К.: Ін-т політ. і етнонаціонал. досліджень НАН України, 2007. – С.67-85.

Холод Ю.А. Соціальне законодавство Російської імперії в період Першої світової війни // Право і безпека. – 2006. – № 5/1 (№ 1). – С.164-167.

Контрольні запитання

1. Які зміни відбулися в суспільному ладі України у складі Російської імперії у період Першої світової війни?
2. Які нові державні органи були створені у зв'язку з початком Першої світової війни?
3. Які зміни відбулися в кримінальному праві Російської імперії у період Першої світової війни?

Тестові завдання для самоперевірки

1. Протягом Першої світової війни Російську імперію очолював:
 - А) Цар.
 - Б) Державна рада.
 - В) Верховна рада.
 - Г) Президент.
2. Особливі наради були створені відповідно до закону від:
 - А) 1 серпня 1914 р.
 - Б) 1 серпня 1915 р.
 - В) 17 серпня 1915 р.
3. Яким було головне призначення Особливих нарад, створених у Російській імперії під час Першої світової війни?
 - А) Організація культурно-розважальних заходів.

- Б) Контррозвідувальна діяльність.
- В) Забезпечення армії та флоту предметами військового призначення та продуктами харчування.
- Г) Здійснення опіки та піклування над психічно хворими та безпритульними.

4. Військово-промислові комітети створювалися як громадські організації для:

- А) Координації діяльності особливих нарад та губернаторів.
- Б) Сприяння урядовим закладам та установам у справі постачання армії та флоту спорядження і продовольства.
- В) Проведення роз'яснювальної роботи серед населення щодо ходу військових дій.

5. Тимчасове положення про військову цензуру було прийнято:

- А) 20 липня 1914 р.
- Б) 1 серпня 1914 р.
- В) 1 серпня 1915 р.

Тема № 5. Державний лад і право УСРР у 1918-1920 рр.

План

1. Боротьба за відновлення радянської влади в Україні в 1918-1919 рр.
2. III Всеукраїнський з'їзд Рад. Прийняття Конституції УСРР, її основні положення.
3. Становлення радянського права.

Методичні вказівки

Висвітлюючи перше питання, треба показати загальну ситуацію в Україні в умовах громадянської війни, яка позначилась боротьбою найрізноманітніших політичних сил за владу,

підкресливши особливу роль партії більшовиків у відновленні радянської влади в Україні. Далі слід звернути увагу на організацію та правове закріплення процесу створення українського уряду – Тимчасового робітничо-селянського уряду, який з кінця січня 1919 р. став іменуватися Радою Народних Комісарів УСРР. Крім цього, бажано охарактеризувати соціально-економічні перетворення радянської влади в Україні, які здійснювалися на основі політики „воєнного комунізму”.

При викладенні другого питання необхідно докладно описати організацію, структуру, компетенцію центральних і місцевих органів влади та управління в УСРР за Конституцією 1919 р., затвердженою III Всеукраїнським з'їздом Рад.

Відповідь на третє питання має базуватися на аналізі законодавчих актів, які характеризують головні інститути цивільного, трудового, кримінального права, особливості процесуального права.

Список літератури

Васильченко В.В. Особливості регулювання спадкових відносин в період післяреволюційної примусової ліквідації капіталістичної системи в Україні (1917-1922 рр.) // Науковий вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ. 2003 р. №1(10). – Д.: Б.в., 2003. – С.295-299.

Гончаренко В.Д. Всеукраїнський съезд советов рабочих, крестьянских и красноармейских депутатов – верховный орган власти УССР в 1917-1937 годах. – К.: УМК ВО, 1990. – 64 с.

Дмитрасевич Н.О. Становлення та функціонування органів представницької влади в УРСР (1919-1922 рр.) // Часопис Київського університету права. – 2010. – №1. – С.44-49.

Заріцька І.М. Виникнення радянського земельного законодавства (листопад 1917 – квітень 1918 рр.) // Часопис Київського університету права. – 2008. – №1. – С.43-48.

Історія держави і права України: Підручник. – у 2-х т. / За ред. В.Я. Тація, А.Й. Рогожина. – Том 2. – Кол. авторів: В.Д. Гончаренко, А.Й. Рогожин, О.Д. Святоцький та ін. – К.: Видавничий дім “Ін Юре”, 2003. – 580 с.

Історія конституційного законодавства України: Зб. док. / Упоряд. В.Д. Гончаренко. – Х.: Право, 2007. – 256 с.

Кравчук М. Становлення радянської влади в Україні у 1917-1921 рр. та її законодавче закріплення // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – №2. – С.122-128.

Олійник О.М. Розвиток трудового законодавства в УСРР в період впровадження політики воєнного комунізму // Вісник Національного університету внутрішніх справ. Вип.28. – Х.: Нац. ун-т внутр. справ, 2004. – С.265-270 .

Хрестоматія з історії держави і права України: Навч. Посіб: У 2 т. / За ред В.Д.Гончаренка. – 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Ін Юре, 2000 – Т.2.

Контрольні запитання

1. Які політичні сили брали участь у боротьбі за владу в Україні у 1918-1920 рр.?
2. Чим була зумовлена реорганізація українського радянського уряду у січні 1919 р.?
3. Назвіть основні заходи політики „воєнного комунізму”.
4. Чи сприяли положення Конституції УСРР 1919 р. закріпленню суверенітету держави?
5. Які риси були притаманні цивільному та кримінальному праву УСРР?

Тестові завдання для самоперевірки

1. Хто очолював український радянський уряд після його реорганізації у січні 1919 р.?
 - А) Г. П’ятаков.
 - Б) Х. Раковський.
 - В) Артем (Ф. Сергєєв).
2. Найхарактернішими проявами воєнно-комуністичних методів господарювання були:
 - А) Націоналізація промисловості, введення продрозкладки, загальна трудова повинність.

Б) Оренда об'єктів промисловості, запровадження продподатку, введення госпрозрахунку.

В) Розробка „кодексів чесної конкуренції”, заборона експорту золота, введення квот для продукції сільського господарства.

3. Який саме Всеукраїнський з'їзд Рад розглянув і затвердив Конституцію УСРР 1919 р.?

- А) I Всеукраїнський з'їзд Рад.
- Б) II Всеукраїнський з'їзд Рад.
- В) III Всеукраїнський з'їзд Рад.

4. За Конституцією 1919 р. центральними органами радянської влади визнавалися:

- А) Верховна Рада, Президія Верховної Ради, Раднарком.
- Б) Всеукраїнський з'їзд Рад, ВУЦВК, Раднарком.
- В) Верховна Рада, Президент, Кабінет Міністрів.

5. Декретами Раднаркому УСРР 1919 р. у галузі сімейного права визнавалися лише:

- А) Церковні шлюби.
- Б) Цивільні шлюби.
- В) І цивільні і церковні шлюби.

Тема № 6. Держава і право України в період десталінізації (друга половина 1950-х – перша половина 1960-х років)

План

1. Передумови демократичних змін в УРСР в період десталінізації. Зміни у суспільному ладі.

2. Статус України в Союзі РСР.

3. Демократизація організації та діяльності вищих і місцевих органів державної влади та управління.

4. Зміни в законодавстві. Початок нової кодифікації радянського законодавства в кінці 50-х – на початку 60-х рр.

Методичні вказівки

Висвітлення першого питання потребує аналізу передумов, які сприяли демократизації радянського суспільства і державного ладу (смерть Сталіна, послаблення ізоляції СРСР та ін.). Надалі необхідно показати зміни у правовому положенні громадян, а саме кроки влади щодо припинення масових політичних репресій та часткової реабілітації безпідставно засуджених.

Досліджуючи друге питання, треба зосередити увагу на розширенні прав республік Союзу РСР, в тому числі України, у економічній, фінансовій, юридичній сферах.

При розгляді третього питання слід проаналізувати спроби щодо удосконалення державного апарату, зокрема, посилення представницького складу Верховної Ради УРСР, розширення її компетенції, часткової децентралізації системи управління.

Останнє питання потребує, перш за все, відображення змін в цивільному, трудовому, колгоспному, кримінальному праві у період десталінізації та дослідження процесів підготовки та провадження кодифікації радянського законодавства.

Список літератури

Баран В.К. Україна після Сталіна. Нариси історії 1953-1985рр. – Л., 1992. – 175 с.

Гончаренко В.Д. Право України в період десталінізації (друга половина 1950-х – перша половина 1960-х рр.) // Правова система України: історія, стан та перспективи: У 5 т. – Т. 1: Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України. – Х.: Право, 2008. – С.472-480.

Дубов В. Доба відбудови: уряди України у 1943-1956 рр // Урядовий кур'єр. – 2008. – №10. – С.12.

Історія держави і права України: Підручник. – у 2-х т. / За ред. В.Я. Тація, А.Й. Рогожина. – Том. 2. – Кол. авторів: В.Д. Гончаренко, А.Й. Рогожин, О.Д. Святоцький та ін. – К.: Видавничий дім „Ін Юре”, 2003. – 580 с.

Касьянов Г. Негідні: Українська інтелігенція в русі опору 1960-1980рр. – К.: 1995. – 240 с.

Коріненко П.С., Терещенко В.Д., Бармак М.В. Новітня історія України (1939–2007рр.). – Ч. IV. – Тернопіль: Видавництво Астон, 2007. – 400 с.

Разнатовський І.М. Розвиток організаційно-правових форм управління промисловістю Української РСР (1917-1956рр.). – К.: Наук. думка, 1965. – 162 с.

Редько А. Особливості територіального принципу організації системи влади й управління в УРСР (1957-1962 рр.) // Підприємство, господарство і право. – 2009. – №12. – С.142-145.

Хрестоматія з історії держави і права України: Навч. Посіб: У 2 т. / За ред В.Д.Гончаренка. – 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Ін Юре, 2000 – Т.2.

Контрольні запитання

1. Яку роль відіграв М. Хрущов у відродженні демократичних процесів в УРСР після смерті Й. Сталіна?
2. Які зміни відбулися в організації та діяльності центральних та місцевих органів влади УРСР?
3. У чому полягало реформування управління промисловістю?
4. Назвіть джерела права в УРСР в кінці 50-х – на початку 60-х рр.
5. Чим можна пояснити непослідовність та незавершеність десталінізації?

Тестові завдання для самоперевірки

1. На якому з'їзді КПРС була заслухана доповідь М. Хрущова „Про культ особи та його наслідки” й розпочато тим самим процес десталінізації в СРСР?
 - А) На XVI-му.
 - Б) На XIX-му.
 - В) На XX-му.

2. В УРСР за реформою 1957р.:
- А) Запровадили галузеві міністерства.
 - Б) Ліквідували галузеві міністерства.
 - В) Підпорядкували галузеві міністерства ЦК КПРС.
3. В якому році Указом Президії Верховної Ради СРСР Кримська область була передана від РСФРР до УРСР?
- А) У 1953 р.
 - Б) У 1954 р.
 - В) У 1955 р.
4. Яку нову форму власності закріплював Цивільний кодекс 1964 р.?
- А) Державну.
 - Б) Громадських організацій.
 - В) Іноземців в УРСР.
5. Виключною мірою покарання за КК УРСР 1961 р. визнавалося:
- А) Позбавлення волі на строк до 15 років.
 - Б) Довічне ув'язнення.
 - В) Смертна кара.
6. За Кримінальним Кодексом УРСР 1961 р. кримінальна відповідальність наставала:
- А) З 16, за тяжкі злочини з 14 років.
 - Б) З 14, за тяжкі злочини з 12 років.
 - В) З 16 років.

**Відповіді на тестові
завдання до теми № 1:**

- 1 – В
- 2 – Б
- 3 – Г
- 4 – А
- 5 – Б
- 6 – В

**Відповіді на тестові
завдання до теми № 2:**

- 1 – Б
- 2 – А
- 3 – Б
- 4 – В
- 5 – Г

**Відповіді на тестові
завдання до теми № 3:**

- 1 – В
- 2 – А
- 3 – Б
- 4 – Б
- 5 – Б

**Відповіді на тестові
завдання до теми № 4:**

- 1 – А
- 2 – В
- 3 – В
- 4 – Б
- 5 – А

**Відповіді на тестові
завдання до теми № 5:**

- 1 – Б
- 2 – А
- 3 – В
- 4 – Б
- 5 – Б

**Відповіді на тестові
завдання до теми № 6:**

- 1 – В
- 2 – Б
- 3 – Б
- 4 – Б
- 5 – В
- 6 – А

Навчальне видання

Електронне видання

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК
З САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
З ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА
УКРАЇНИ**

галузь знань 0304 “Право”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”,
напрямок підготовки 6.030401 “Правознавство”

для студентів 1 курсу денних факультетів

Укладачі: В.А. Лизогуб,
М.М. Шевердін,
Д.А. Шигаль

(у авторській редакції)